

ישראל, עזה, יהדות העולם ומה שביניהן

מיטל נחמיאס, 2024 | שנה ל-7 באוקטובר

ביום שבת, 7 באוקטובר, בשעה 6:30, כשהחלו להישמע האזעקות הראשונות, אף אחד מאיתנו לא ידע עד כמה ישתנו חיינו. ולא רק חיינו כאן בישראל, אלא גם חיי יהדות העולם. ועד כמה ישתנה הקשר שבין הישראלים ליהדות התפוצות.

בעוד שאנו, אזרחי ישראל, חשבנו תמיד שישראל היא ביתנו, מקום שאנו מטפחים ומפתחים גם עבור יהדות העולם כמקום מקלט, במקרה הצורך, נדמה שבעשור האחרון יהדות התפוצות הלכה והתרחקה מישראל. אם בעבר יהדות העולם תרמה למדינה ותמכה בה במישור הפוליטי והכלכלי ללא ער, בשנים האחרונות היחסים התערערו, בין אם בשל התנגדות למהלכים פוליטיים בישראל ובין אם בשל התרחקות טבעית של הדורות הצעירים, שראו בארץ הולדתם או מגוריהם את בסיס חייהם, ולא חשו חיבור למדינה הקטנה וה"בעייתית" במזרח התיכון. לכך הצטרפו גם השפעות של סביבה עוינת שהרתיעה מהבעת תמיכה פומבית בישראל.

בניגוד לתמיכה הפומבית בצד הפלסטיני מצד מפורסמים, במיוחד ברשתות החברתיות, יהודים מפורסמים רבים בעולם, לאורך השנים, במיוחד לאחר כל סבב לחימה בעזה או אחרי פיגועי טרוה, העדיפו לשתוק, לא להביע תמיכה, הזדהות או חיבור לישראל ולמה שעובר עלינו כאן. הסיבות לכך רבות, אך דומה שהעיקרית שבהן היא החשש מפגיעה בקריירה או מהלחץ הציבורי שיופעל עליהם מצד מתנגדי ישראל.

הכשלון בהסברה והאשליה של "יהיה בסדר"

בואו נהיה כנים - הסברה, מסיבות רבות, לא הייתה בראש סדר העדיפויות הממשלתי והציבורי. בחודשים האחרונים דובר רבות בתקשורת וברשתות החברתיות על הכישלון ההסברתי של ישראל ועל מי מוטלת האשמה: ממשרדי הממשלה שהופקדו על ההסברה, הארגונים הלא ממשלתיים שפועלים בשם ההסברה הישראלית, ממשלת ישראל ובמובן מסוים גם על אזרחי ישראל (וכן אני לוקחת גם על עצמי את האשמה שאולי אני כאזרחית לא עשיתי מספיק על מנת להסביר לעולם את הצד הישראלי) לכולם יש חלק בהפסד של ישראל בקרב על התודעה העולמית.

נקודה משמעותית באתגר ההסברה היתה התקשורת הציבורית, מה שאני מכנה "ההסברה מלמטה למעלה", שכמעט ולא זכתה להתייחסות. כמדינה לא פעלנו מספיק מול סטודנטים מרחבי העולם, כלפי התקשורת העוינת ומול ארגונים שהפיצו במשך עשרות שנים שקרים על ישראל, ששכנעו את הציבור ברחבי העולם שישראל היא מקור כל הרע בעולם והנחילו אנטישמיות במסווה של "אנטי-ציונות". אותם ארגונים הצליחו לשכנע רבים שלהיות אנטי ישראל זו עמדה לגיטימית, כי הם, כביכול, לא פועלים נגד יהודים. בכל סרטון ברשתות החברתיות נגד ישראל היה ניתן לשמוע את הטענה שישראל היא "מדינה קולוניאליסטית שמדכאת את העם הפלסטיני וגורמת לכל הצרות בעולם" ולכן התנגדות לישראל היא מוצדקת. ולמי שתוהה למה זה נשמע מוכר? כי זו אותה האנטישמיות הישנה, רק במסווה חדש.

קשה להודות בפני עצמנו שכמדינה נכשלנו עת התעלמנו מהסכנות וההשלכות של חוסר מעש והעדר תוכנית פעולה בתחום ההסברה "מלמטה למעלה" למול אותם ארגונים אנטי ישראלים שפעלו ללא הפרעה בקמפוסים ובמסדרונות מקבלי ההחלטות ברחבי העולם. זאת, במיוחד נוכח התרעות של יחידים וארגוני הסברה לא ממוסדים, אשר נאבקו במשך שנים, כמעט לבדם, בהסתה הולכת וגוברת של קהלים עוינים

ברשתות חברתיות ואשר שבו וטענו שאנו מפסידים בקרב. ייתכן שהמחשבה הזו נבעה מהערכה שגויה לגבי כוחם והשפעתם של סטודנטים באוניברסיטאות ברחבי העולם, ובמיוחד בארה"ב, על קובעי מדיניות וממשלותיהם. ההנחה הייתה שמדינות, הידידות לישראל, ימשיכו לתמוך בה גם אם לא בפומבי, ולכן לא נדרש מאבק אגרסיבי יותר בזירה האקדמית. יתרה מכך, שישראל, כמדינה דמוקרטית עם ערכים מערביים וליברליים, תקבל תמיכה ממנהיגי מדינות המערב, גם אם אלו יבקרו את התנהלותה בפומבי. אולי הנחנו כי בשל תרומתה של ישראל לעולם דרך שליחויות סיוע לאסונות, פיתוח טכנולוגיות חדשניות שמצילות חיים, וייצוא קידמה טכנולוגית כמו רפואה מותאמת אישית, תרופות למחלות במדינות עולם שלישי, טכנולוגיות להנגשת מים באפריקה ומערכות מצילות חיים ברכבים - נוכל לסמוך על אהדה ואמפתיה גם בעתות חירום ומלחמה. הנחת היסוד ש"יהיה בסדר" טפחה על פנינו ב-7 באוקטובר, אז הבנו שלא כך הדבר.

התמיכה העולמית לאחר מתקפת השבת השחורה

הימים שלאחר מתקפת השבת השחורה היו ימים של "חסד" עבור ישראל. מדינות רבות, כלי תקשורת בינלאומיים ומפורסמים הביעו זעזוע ותמיכה פומבית. פתאום היה "בסדר" לעמוד לצד ישראל, נוכח מעשי הטרור והטבח המזעזעים שהתפרסמו. נראה היה שבמשחק על דעת הקהל העולמית, בין ישראל לפלסטינים, סוף סוף העולם ראה את הצד שלנו בסכסוך, אולי הכי מתקשר והכי ממושך בעולם. בסמוך לאחר תחילת המלחמה, בזמן שהדרום עדיין מותקף ויתר תושבי המדינה נכנסים ויוצאים מהמרחבים המוגנים, הבינו אזרחי ישראל שאין ברירה ולקחו לידיהם את מושכות ההסברה. בתוך כך, אולי לראשונה בהיקף כה משמעותי, החלו להשתמש בכלים ששימשו עד כה נגדנו - הרשתות החברתיות. נדמה היה שבימים הראשונים של המתקפה, כל פוסט שפורסם ברשתות החברתיות זכה לגילויי אהדה.

בצד זאת, מהר מאוד, יוזמות ההסברה ברשתות החברתיות נתקלו בקשיים ניכרים. מנגנוני "ההגנה" של הרשתות החברתיות מחקו וחסמו פרסומים שהציגו את הזוועות שהתרחשו. בד בבד, החלו להתפרסם הכחשות לפרסומים. כך שמעבר לצורך להציג את מעשי הטרור לעולם, נפתחה חזית נוספת שחייבה להילחם בהכחשות, בסילופי האמת ובעיוות המסרים. בנוסף, הרשת התמלאה בגילויי אנטישמיות שלא נראו כמותם מאז שנות ה-30 של המאה הקודמת. נוכח היתרון המספרי העצום על אויבנו במדיה זו, עד מהירה, התחלפה האהדה העולמית כלפי ישראל בגילויי כעס, שנאה וגינוי. ההשפעה של אלו לא אחרה לבוא. יהודי העולם וישראלים החיים בחו"ל היו אלו "שחטפו" את עיקר האש. הפגנות ענק ברחבי העולם, תקיפות מילוליות ופיזיות, הרס ציוד, מסעדות ובתי כנסת, סימון בתים של יהודים, איומים על חיי סטודנטים בקמפוסים, הרס אנדרטאות לזכר השואה - והרשימה עוד ארוכה. לצערי, גם לאחר כמעט שנה, גילויי השנאה הפומביים לא פסקו וייתכן שאף החריפו.

במשך שנים טענו בישראל כי גילויי השנאה והאנטישמיות כלפי יהדות העולם לא קשורות לסכסוך הישראלי פלסטיני, אלא שאלו כוונו כלפי יהודים, בשל יהדותם, והמתרחש בישראל הוא רק התירוץ. לצערי, נוכחתי לראות שחלק מיהדות העולם לא קיבלה טיעון זה. לפני מספר שנים, בעת שהתארחתי בקהילה יהודית קטנה בלונדון, מספר משתתפים באירוע האשימו את ישראל בכך שזו גורמת להם לסבל. כשניסיתי להבין את פשר ההאשמה החמורה, נטען שבכל פעם שקורה אירוע ביטחוני בישראל, הם מותקפים על ידי שונאי ישראל. השבתי אז שלתפיסתי הם טועים. הטענה שהתוקפנות שמופנית כלפיהם היא כתגובה למעשי ישראל ואינה אנטישמיות לשמה היא בדיוק המסר ששונאי ישראל רוצים להפיץ, כלומר לגרום לציבור - יהודים ושאינם יהודים - לחשוב שמדובר בתגובה למעשי ישראל ולא באנטישמיות. זה גם היה הנרטיב שמתנגדי ישראל בהפגנות הענק ברחבי העולם ניסו להנחיל, מאז שבעה באוקטובר. דא עקא, כאמור, שעד שמהרה החלו גילויי אנטישמיות.

מאבק ההסברה המשותף

לתחושת, נקודת המפנה בתמיכת יהדות העולם ובחזיון הקשר עם ישראל החלה ב-7 באוקטובר. מתחילת המלחמה הביעו קהילות יהודיות רבות ברחבי העולם תמיכה משמעותית, גייסו כספים לציוד לצה"ל ולמפונים. בדו"ח של משרד התפוצות פורסם כי יהודי ארה"ב, בעיקר מצפון המדינה, תרמו כ-5 מיליארד ש"ח למען ישראל. אלפים הגיעו לארץ להתנדב, ערכו עצרות תמיכה ברחבי העולם, ארגנו משלחות בכירים לישראל ואף הטיסו ניצולים לספר את סיפורם בעולם.¹

המאמץ ההסברתי המשותף בין ישראל ליהדות העולם התעצם כאשר בתחילת חודש אפריל 2024, אז החריפו ההפגנות הגדולות בערים כמו לונדון, ניו יורק, פריז וברלין. ההפגנות התפשטו עד מהרה לקמפוסים בניו יורק, וושינגטון, טורונטו ולוס אנג'לס, שם חוו הסטודנטים היהודים והמרצים גילויי האנטישמיות קשים, שבמותם לא נראו, כאמור, מאז עליית הנאצים לשלטון בגרמניה בשנות ה-30 של המאה הקודמת. אוזלת היד של הרשויות המקומיות והאוניברסיטאות להגן על הסטודנטים והאזרחים היהודים היו קשים מאוד לצפייה. התחושה הייתה שיהדות העולם וישראל נותרו לבד במאבק הזה, לא רק על דעת הקהל העולמית אלא גם על עצם קיומנו והביטחון שלהם. כאמור, אולי לראשונה, יהדות העולם הבינה שלא מדובר בכעס על ישראל ופעולותיה בעזה, אלא נגד עצם היותנו יהודים. כפי שישראל כשלה בהסברה, כך יהדות התפוצות לא נלחמה מספיק במדינות הרלוונטיות נגד גילויי השטנה והאנטישמיות. ככל שחלף הזמן ופעולות צה"ל בעזה העמיקו, הופצו יותר תמונות לא מצונזרות שהראו פגיעה באוכלוסייה מקומית (בעיקר בילדים ונשים) והתעצמו גילויי השנאה הפומביים כלפי ישראל, ובעיקר כלפי היהודים. ככל שגדלו גילויי השנאה כלפי ישראל והיהודים, כך גדלה התמיכה הפומבית של יהדות העולם בישראל ובמאבק נגד האנטישמיות, בהיקף ובאופן חסר תקדים.

להתרחשות, התפנית במאבק ההסברתי החלה עם הדור הצעיר - הסטודנטים בקמפוסים. אלו שהותקפו על בסיס יומי, נמנעה מהם הכניסה למוסדות הלימוד והתמודדו עם הנהלות שהפקירו את ביטחונם. הדור הצעיר, שהיה בקיא בשימוש ברשתות חברתיות ושבעבר עלה חשש שתמיכתו בישראל אבדה ושאינו מזדהה עם "מדינת היהודים", דווקא הוא שידע להתעשת במהירות. הצעירים הללו יצאו למאבק, בכל הכוח, וסחפו אחריהם גם את הדור המבוגר יותר. הם הפיקו סרטונים בכל המדינות החברתיות, במיוחד בטיקטוק ובאינסטגרם, שבהן ההסתה, ההכחשה והשקרים הגיעו לממדים איומים. הם התעמתו עם האשמות נגד ישראל והיהודים באומץ, ארגנו פעילויות בקמפוסים השונים, התראיינו לכלי תקשורת, ערכו ערבי תמיכה וזיכרון, תלו שלטים להעלאת המודעות לחטופים ונלחמו בתולשי השלטים, תוך חשיפת אנטישמיות ברשתות החברתיות. כל זאת, במאמץ להילחם על הנרטיב ולעמוד על האמת, גם במחיר של סכנה אישית וכלכלית. מי שעקב אחר הפרסומים ברשתות החברתיות יכול היה לראות את שיתוף הפעולה המוצלח בין ישראלים ליהודים ברחבי העולם. צעירים יהודים משפיענים הגיעו לישראל, נפגשו עם ניצולים, צילמו סרטונים והעלו אותם לרשתות החברתיות. סרטונים אלה נצפו במהרה על ידי מיליוני אנשים מכל רחבי העולם, כולל קהלים שהמסרים המסורתיים לא היו מגיעים אליהם. כתוצאה מההצטרפות למאבק ההסברתי, מאות, אם לא אלפים, מיהדות העולם וישראל שינו את אורחותיהם למען המאבק, שנמשך ללא הרף, גם כמעט שנה לאחר 7 באוקטובר.

ועדיין, המאבק ההסברתי רחוק מלהסתיים, וכל יום מחדש מספק לאלו שעוסקים בהסברה סיבות להמשיך ולהתמיד בו.

לסיכום

בניגוד למאבק הצבאי, מאבק ההסברה אינו מוגבל בזמן. אין לו נקודת התחלה, אמצע וסוף. באופן טראגי, אחת מההצלחות של מאבק ההסברה, כתוצר של המלחמה, היא החיבור המחודש בין ישראל ליהדות העולם. חיבור זה, למרות כל המאמץ, עדיין רחוק מלספק לנו את "הניצחון" הדרוש לנו בתחום ההסברתי. נדמה שהמלחמה לא צפויה להסתיים בקרוב, למעלה מ-100 חטופים וחטופות טרם שבו הביתה, וניתן להעריך שגילויי האנטישמיות לא ייעלמו ביום החתימה על הפסקת האש.

לפיכך, ניתן לגרוס שהמלחמה על ההסברה רק החלה. מכאן ואילך יידרשו ממשלות ישראל ויהדות העולם להמשיך במאבק המשותף לשינוי הנרטיב, לספר את הסיפור הישראלי, ללמד את ההיסטוריה של העם היהודי ושל הקמת המדינה, להיאבק באנטישמיות ולדרוש הגנה על הקהילות היהודיות ברחבי העולם. נשאלת השאלה, מדוע יש לצפות לשיתוף פעולה בין ישראל ליהדות התפוצות במאבק ההסברה לאחר סיום המלחמה? מעבר לזהות והתחושה המשותפת שהתעצמו בעקבות המלחמה, הסיבה המרכזית היא שהאיום על ישראל הוא אותו איום על יהדות העולם. גם אם נטען שאין מדובר באנטישמיות, אלא רק בהתנגדות לפעולות המלחמתיות של ישראל, דומה שהשנאה וההסתה שחוו היהודים בעולם לא ייעלמו עם תום המלחמה. אלה שהסיתו, תקפו, ושנאו לא יהפכו באחת לאוהבי יהודים. האנטישמיות לא תמוג, והסכנה לחייהם תימשך. סטודנטים יהודים יאלצו לשבת על ספסל הלימודים לצד אותם סטודנטים שקראו להשמדתם וללמוד אצל מרצים אנטישמים שימשיכו להפיץ שקרים ולחנך לשנאת יהודים. חוששתני, כי גם פנייה לעזרה למוסדות ההנהלה של האוניברסיטאות לא תועיל, וכי הסטודנטים ייתקלו באותה אדישות וחוסר רצון לסייע.

לצורך כך, ממשלות ישראל תהיינה חייבות להקצות משאבים משמעותיים למאבק ההסברה. חשוב יהיה להתמקד במוסדות החינוך ברחבי העולם, בתקשורת הבינלאומית ובמיוחד בהסתה ברשתות החברתיות, המתנהלת ללא פיקוח של ממש. מעבר לזאת, ישראל תהא מחויבת לשלב מאמץ בתחום זה עם יהדות התפוצות. כפי שאמר שגריר ישראל באו"ם לשעבר, גלעד ארדן: "היום יותר מתמיד ישראל חייבת להבין שתקציב הביטחון חשוב, תקציב הליגיטימציה של הביטחון לא פחות חשוב".²

אי אפשר להגיד יותר "יהיה בסדר" צריך לדאוג שיהיה בסדר.

מיטל נחמיאס, בעלת תואר ראשון בממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה מאוניברסיטת רייכמן ותואר שני בשיווק פוליטי מאוניברסיטת רייכמן. בעלת ניסיון של שנים רבות בתחום ההסברה וקשרי החוץ. בין היתר, עבדה כמתאמת יחסי הפרלמנט האירופי בנציגות ישראל לאיחוד האירופי ובנאט"ו בבריסל, בלגיה.

ניהלה את ביקורי ה-VIP בבית חולים רמב"ם והייתה חלק מצוות קשרי התורמים במכון ויצמן למדע. פעילה בתחום ההסברה למען ישראל ברשתות החברתיות, מייעצת וכותבת תוכן עבור עמותות ואישים בתחום ההסברה ומתנדבת בעמותת "מהלב לצלחת".

